

UMUMIY O'RTA VA O'RTA MAXSUS TA'LIM – TA'LIMNING TAYANCH BOSQICHI SIFATIDA

Rajabova Mehribon Rustamovna

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti

6.24 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lgan umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim tizimi tahlil qilinadi. Ushbu bosqichlar jamiyat taraqqiyotining tayanch poydevori sifatida qaralib, ularning o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy shakllanishidagi o'rni yoritiladi. Maqolada ta'lim islohotlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'quv dasturlarining takomillashtirilishi hamda kadrlar tayyorlash tizimidagi o'zgarishlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus ta'lim, tayanch bosqich, pedagogik texnologiya, innovatsiya, shaxs tarbiyasi, kompetensiya, kasbiy yo'naltirish.

Kirish

Ta'lim har qanday jamiyat taraqqiyotining asosi hisoblanadi. Inson kapitali va intellektual salohiyatning shakllanishi aynan ta'lim tizimiga bog'liq. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimi bosqichma-bosqich, uzluksiz va izchil shaklda tashkil etilgan bo'lib, unda umumiy o'rta ta'lim va o'rta maxsus ta'lim jamiyat taraqqiyotining tayanch poydevorini tashkil etadi.

Mazkur bosqichlar o'quvchilarning asosiy bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish, shaxsni jamiyatda faol hayotga tayyorlash hamda keyingi ta'lim bosqichlariga yo'naltirishda muhim rol o'ynaydi.

Umumiy o'rta ta'limning mohiyati va vazifalari

Umumiy o'rta ta'lim – bu davlat tomonidan belgilangan ta'limning majburiy bosqichi bo'lib, u o'quvchilarga ilmiy dunyoqarash asoslarini, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarni, milliy g'urur va fuqarolik ongini singdirishni maqsad qiladi.

Uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

O'quvchilarga zarur umumiy bilimlar tizimini berish;

Mustaqil fikrlash, tahlil qilish, muloqotga kirishish ko'nikmalarini shakllantirish;

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida shaxsni tarbiyalash;

Mehnat va kasb tanlashga tayyorlash;

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini berish.

Umumiy o'rta ta'lim o'quvchi shaxsining jismoniy, ma'naviy va aqliy kamolotini ta'minlaydigan ijtimoiy muhitni yaratadi. Shu jihatdan u davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

O'rta maxsus ta'lim tizimining o'rni va ahamiyati

O'rta maxsus ta'lim umumiy o'rta ta'limning davomi sifatida qaraladi. U o'quvchilarga kasbiy yo'nalish, chuqurlashtirilgan bilimlar tizimini egallash imkonini beradi.

Bu bosqichda o'quvchilar kollejlarda, texnikumlar yoki litseylar orqali o'zlarini qiziqtirgan yo'nalish bo'yicha chuqur bilim va malakaga ega bo'ladilar.

O'rta maxsus ta'limning asosiy maqsadi:

O'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish;

Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash;

Amaliyot va nazariyani uyg'unlashtirish;

Shaxsni ijodiy fikrlashga, yangilik yaratishga o'rgatish.

Bugungi kunda o'rta maxsus ta'lim tizimi mehnat bozori talablariga moslashtirilmoqda. "Kasb-hunar ta'limini rivojlantirish konsepsiyasi" asosida yangi o'quv dasturlari, zamonaviy kasblar va mutaxassisliklar joriy etilmoqda.

Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim o'rtasidagi uzviylik

Ta'lim tizimining samaradorligi bosqichlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik orqali ta'minlanadi. Umumiy o'rta ta'lim o'quvchiga tayanch bilimlarni beradi, o'rta maxsus ta'lim esa ularni kasbiy ko'nikmalarga aylantiradi.

Uzluksizlik – ta'lim tizimidagi asosiy tamoyillardan biri. Shu bois, har ikki bosqich dasturlari o'zaro uyg'unlashtirilgan bo'lishi lozim.

Ta'limning tayanch bosqichi sifatida mazkur tizimlarning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati

Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim – jamiyatning madaniy, ma'naviy va iqtisodiy salohiyatini belgilovchi eng muhim tayanch bosqichdir.

Ushbu tizimda shaxsning ijtimoiy faolligi, fuqarolik pozitsiyasi, milliy o'zlikni anglash tuyg'usi shakllanadi. Shu bois pedagoglar zimmasiga katta mas'uliyat yuklanadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar

So'nggi yillarda mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish borasida bir qator davlat dasturlari qabul qilindi, jumladan:

“Yangi O'zbekiston – yangi ta'lim” konsepsiyasi;

“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” asosida yangilangan ta'lim mazmuni;

STEAM, raqamli ta'lim, masofaviy o'qitish texnologiyalarining joriy etilishi.

Bu islohotlar o'qituvchilar malakasini oshirish, dars jarayonlarini raqamlashtirish va o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish

Ta'lim samaradorligini oshirish uchun interfaol usullar, loyiha asosida o'qitish, "klaster", "aql hujumi", "sinkveyn", "konseptual xarita" kabi texnologiyalar keng joriy qilinmoqda.

Bu texnologiyalar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, muloqotga kirishish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirish yo'llari

Kompetensiyaviy yondashuv ta'limning asosiy tamoyillaridan biridir. U o'quvchining faqat bilim emas, balki uni amaliyotda qo'llash qobiliyatini ham shakllantirishni nazarda tutadi.

Shu sababli o'quv dasturlari "bilim – ko'nikma – malaka – kompetensiya" zanjiri asosida tashkil etilmoqda.

O'rta ta'limdagi kasbiy yo'naltirish va motivatsiya jarayoni

O'quvchilarni kelajakdagi kasbga yo'naltirish – ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir.

Psixologik diagnostika, kasb tanlash bo'yicha suhbatlar, ishlab chiqarish amaliyotlari, mehnat haftaliklari orqali o'quvchilar o'z qiziqishlarini aniqlab, to'g'ri yo'nalishda rivojlanish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa

Umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim tizimi O'zbekiston Respublikasida ta'limning tayanch bosqichini tashkil etadi. Bu bosqichda o'quvchi shaxsining ijtimoiy, axloqiy, intellektual va kasbiy shakllanishi ta'minlanadi.

Ta'limni zamonaviylashtirish, raqamlashtirish, innovatsiyalarni tatbiq etish orqali mamlakatimizda kelajak avlodning raqobatbardoshligi va milliy o'zlikni anglash darajasi yanada yuksalmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020 y.**
2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston – yangi ta’lim” konsepsiyasi to‘g‘risidagi qarori, 2022 y.**
3. **Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. – Toshkent: O‘zbekiston, 1997.**
4. **G‘ofurov, A. Pedagogika asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.**
5. **Yuldasheva, N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: TDPU, 2022.**
6. **UNESCO. Education for Sustainable Development. – Paris, 2021.**